

MELEG ÉS LESZBIKUS PÁROK BEJEGYZETT ÉLETTÁRSI KAPCSOLATA

ÚTMUTATÓ ANYAKÖNYVVEZETŐK RÉSZÉRE

“Az Alkotmánybíróság megállapítja: az azonos nemű személyek számára a bejegyzett élettársi kapcsolat jogintézményének létrehozása nem alkotmányellenes.”

Idézet az Alkotmánybíróság 154/2008. (XII. 17.) sz. határozatából

Bevezetés

Az elmúlt néhány évben komoly előrelépések történtek a meleg és leszbikus emberek jogegyenlőségének megteremtése területén. A 2003-ban elfogadott esélyegyenlőségi törvény valamennyi állami szerv, munkáltató, oktatási és egészségügyi intézmény, szolgáltató számára megtiltja, hogy hátrányosan megkülönböztesse a meleg és leszbikus embereket. A Büntető Törvénykönyv tavalyi módosítása óta a homofób indíttatású erőszakos támadások a rasszista gyűlölet-bűncselekményekhez hasonlóan szigorúbb büntetést vonnak maguk után. 2009. július 1-jén lép hatályba az a törvény, amely lehetővé teszi, hogy az azonos nemű párok **bejegyzett élettársi kapcsolatot** köthessenek. Ezzel a meleg és leszbikus párok kapcsolata sok tekintetben a házassághoz hasonló jogi elismerést nyer: az azonos nemű párokat számos területen ugyanazok a jogok és kötelezettségek illetik majd meg, mint a heteroszexuális párokat. Amellett, hogy a törvény a

meleg és leszbikus párok számára alapvető jogokat garantál, az új jogintézmény révén az azonos nemű párok is vállalhatják egymás iránti elkötelezettségüket önmaguk, családjuk és barátaik előtt.

A bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésében az **anyakönyvvezetők szerepe** kiemelkedő, hiszen a házassághoz hasonlóan a bejegyzett élettársi kapcsolat is az anyakönyvvezető előtti akaratnyilvánítással jön létre. Ez az új feladat sok anyakönyvvezető számára kihívás lehet, hiszen talán ez lesz az első alkalom, hogy meleg vagy leszbikus emberrel találkoznak. Kiadványunk célja, hogy megválaszoljon néhány olyan kérdést, amely a törvény kapcsán sok anyakönyvvezetőben felmerülhet. Célunk nem a törvény rendelkezéseinek ismertetése, hanem néhány olyan szempont felvetése, amely közelebb vihet a meleg és leszbikus emberek sajátos élethelyzetének megismeréséhez, ezáltal csökkenti annak esélyét, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése során konfliktusok alakuljanak ki.

Az elmúlt évek jelentősebb LMBT témájú törvényei

2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról

2008. évi LXXIX. törvény a közrend, valamint az igazságszolgáltatás működésének védelme érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról

2009. évi XXIX. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról

A legalapvetőbb természetesen az az egyszerű „szabály”, hogy az anyakönyvvezetők munkájuk során mindenkit egyformán kezeljenek: a hozzájuk forduló azonos nemű párokhoz ugyanazzal a **tisztelettel, odaadással** forduljanak, mint a házasságot kötő különnemű párokhoz, hiszen a meleg és leszbikus párok ugyanúgy szeretők, tartós és támogató hosszútávú családi kapcsolatuk elismerését kérik az államtól. A meleg és leszbikus embereket életük során számtalan megaláztatás, hátrányos megkülönböztetés éri. A párkapcsolatok nyilvános felvállalása, jogi elismerése sokuk számára olyan mérföldkő, amelyben egész életük, identitásuk nyer megerősítést. Az első időszakban várhatóan több olyan pár járul majd az anyakönyvvezető elé, akik évtizedek óta együtt élnek és készülnek erre a napra. Ezért is különösen fontos, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése valóban egy életre szóló, pozitív tapasztalat legyen valamennyi érintett számára.

Szómagyarázat

Az azonos neműek iránt vonzalmat érző emberekre régebben a **homoszexuális** megnevezés volt a bevett, ez a szó azonban mára elavult. A szó a 19. században keletkezett orvosi szakkifejezés, amely továbbra is őrzi a korszak alapvető beállítódását, amely az azonos neműek közti vonzalmat gyógyítandó betegségnek tekintette. Ezt a megközelítést a tudomány mára meghaladta, a homoszexualitás nem betegség, hanem az emberi szexualitás egyik természetes (bár számárányát tekintve kevésbé elterjedt) változata. A homoszexuális szó helyett a közbeszédben mára a **meleg** ill. **leszbikus**, a jogi nyelvben az **azonos nemű párok** kifejezés terjedt el, használjuk inkább ezeket. Érdeemes megkérdezni a párokat, hogy ők melyiket használják szívesebben: bár általában a férfiakat me-

legnek, a nőket leszbikusnak nevezzük, sok nő jobban kedveli a meleg / meleg pár kifejezést. A meleg, leszbikus, biszexuális és transznemű emberek esetében gyakran használják a csoportok nevének kezdőbetűjéből képzett **LMBT** kifejezést is.

A homo-, hetero-, illetve biszexualitás öszefoglaló elnevezése a **szexuális irányultság**, amelynek jelentése, hogy egy személy milyen nemű partnerrel kíván szexuális és érzelmi kapcsolatot kialakítani. Ezt a kifejezést használja például az egyenlő bánásmódról szóló törvény is, amikor kimondja, hogy tilos a szexuális irányultság szerinti hátrányos megkülönböztetés.

A szexuális irányultságtól eltérő tartalmú kifejezés a **nemi identitás**, amelynek jelentése, hogy egy személy milyen nemi szereppel azonosul: tehát hogy valaki férfiként, nőként vagy esetleg máshogyan határozza meg önmagát. A nemi identitás kifejezést a jogi nyelv elsősorban a **transzneműek** megnevezésére használja, ők azok az emberek, akiknek nemi identitása eltér a biológiai nemüktől: férfiak születtek, de nőként kívánják élni életüket, vagy fordítva. A nemi identitás tehát nem keverendő össze a szexuális irányultsággal: a transznemű személyek között vannak hetero-, bi- és

“Tulajdonképpen olyan egyszerű az egész. Huszonöt éve együtt élek Gáborral, szeretjük egymást. Evidens, hogy összeházasodunk, nem?!”

László, 52 éves újságíró

homoszexuálisok is, a meleg és leszbikusok döntő többségének nemi identitása és biológiai neme egybeesik.

A **homofóbia** szó jelentése ellenséges érzület a melegekkel és leszbikusokkal szemben (esetleg olyan emberekkel szemben, akiket melegnek vagy leszbikusnak gondolnak), illetve olyan emberekkel szemben, akik önmagukkal azonos neműekhez vonzódnak, bár nem nevezik magukat melegnek, leszbikusnak vagy biszexuálisnak. A homofóbia hátrányos megkülönböztetéshez, zaklatáshoz, szélsőséges esetben akár erőszakos támadásokhoz (gyűlölet-bűncselekményekhez) is vezethet a meleg, leszbikusok, biszexuálisok és transzneműek ellen.

Fontos megjegyezni, hogy a legtöbb leszbikus és meleg számára szexuális irányultságuk csak identitásuk egy aspektusa. A meleg és leszbikusok sem alkotnak homogén csoportot: vannak köztük különböző nemzetiségű, etnikai hovatartozású,

vagyoni helyzetű, társadalmi háttérű, korú, nemű, vallású vagy világnézetű emberek.

Van erre igény?

Sokakban felmerülhet a kérdés, vajon mekkora a társadalmi igény az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolata iránt. A meleg és leszbikusok számáról rendkívül nehéz megalapozott becslést adni, mivel a nemi vagy etnikai hovatartozással szemben a szexuális irányultság kívülről nem látható tulajdonság, így mindaddig, amíg valaki fel nem fedi szexuális irányultságát, heteroszexuálisnak vélik. A szexuális irányultság ilyen felvállalását **előbújásnak** nevezzük. A homoszexualitással szembeni ellenérzések és a hátrányos megkülönböztetéstől való félelem miatt azonban sok ember még családja, barátai, munkatársai előtt sem vállalja fel szexuális irányultságát. Emiatt kérdőíves kutatásokkal a meleg és leszbikusok számát rendkívül nehéz megbecsülni, a tudományos konszenzus szerint azonban az

emberek 5-8%-a tartozik ehhez a csoporthoz; ez Magyarországon 5-800.000 embert jelent.

A meleg és leszbikusok kapcsán elterjedt az a tévhit, hogy képtelenek a tartós kapcsolatra, így nincs bennük igény a házassággal/bejegyzett élettársi kapcsolattal járó elköteleződésre. Ehhez képest a 2007-ben a Szociális és Munkaügyi Minisztérium megbízásából meleg és leszbikusok körében végzett kutatás szerint a **párkapcsolatban élő meleg és leszbikusok** aránya alig marad el a heteroszexuálisokétól, különösen a fiatalabb, városi, szexuális irányultságukat már nyíltan felvállaló korosztályok esetében figyelhető meg a többségihez hasonló együttélési forma.

Ennek ellenére persze nem várható, hogy néhány hónapon belül több tízezer azonos nemű pár keresné fel az anyakönyvvezetőket: a meleg és leszbikusok között is vannak olyanok, akik a házassághoz hasonló kötöttségek helyett inkább a kötetlenebb élettársi formát választják; sokan tartanak az állami nyilvántartásbavételtől; és vannak olyanok is, akik továbbra is rejtőzködve, szexuális irányultságukat a család és a barátok előtt is titkolva fognak élni. Mindezek ellenére a homoszexualitással szembeni társadalmi elutasítás csökkenésével

“Bár a párom egyelőre nem fogadhatja örökbe közösen vállalt gyermekünket, első születésnapját kapcsolatunk bejegyzésével ünnepeljük.”

Judit, 35 éves tanár

várható, hogy az azonos nemű párok közül is **egyre többen** fognak bejegyzett élettársi kapcsolatot létesíteni.

De én ezzel nem értek egyet...

Vannak olyan emberek, akiknek vallása vagy hite elítéli az azonos neműek közötti kapcsolatot, és ezért nem kívánnak részt venni bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésében. A munkavégzés során azonban az anyakönyvvezetők nem adhatnak teret az ilyen személyes véleményüknek. Az anyakönyvvezetők a szerintük „össze nem illő” házasulandókat sem próbálják lebeszélni a házasságkötésről. Mindenkinek joga van hozzá, hogy vallási meggyőződését tiszteletben tartsák, de a melegeknek és leszbikusoknak is ugyanannyira joguk van az emberi méltósághoz és a diszkriminációmentes környezethez. A hatályos törvények szerint a bejegyzett élettársi kapcsolatok létesítését az arra felhatalmazott anyakönyvvezető nem utasíthatja el, ellenkező esetben megsérti az egyenlő bánásmód követelményét, és eljárás indítható ellene.

Praktikus tanácsok

Szóválasztás

Kerüljük a sértő, bántó, lealacsonyító kifejezések (pl. homokos, buzi) használatát, ne használjuk az elavult homoszexuális szót sem! A megfelelő kifejezések: meleg, leszbikus vagy azonos nemű párok.

Ki a nő – ki a férfi?

A tévhitek ellenére az azonos nemű pároknál az esetek döntő többségében nincs nő-férfi leosztás. Amennyiben a szertartásnak vannak olyan részei, amelyekben számít a nem (pl. hogy ki melyik oldalon áll, kitől kérdez először az anyakönyvvezető), ezt beszéljük meg előre a párral. Természete-

sen ne azt kérdezzük, hogy „ki a férfi és ki a nő”: az, hogy ki melyik oldalra áll, vagy mi legyen a sorrend, megtárgyalható enélkül is.

Család

Vannak olyan melegek és leszbikusok, akiket a családjuk nem fogad el, ezért rokonaik közül senki nem vesz részt a szertartáson vagy családjuknak csak néhány tagja van a vendégek között. Kerüljük el, hogy a jelen nem lévő család említése révén kellemetlen helyzetbe hozzuk, traumatizáljuk a párt. Tájékozódjunk előre a vendégekről, így elkerülhetők a kínos jelenetek.

Melegjog vagy magánélet

Vannak, akik számára a bejegyzett élettársi kapcsolat mozgalmi-melegjogi kérdés is, mások viszont kizárólag magánéleti kérdésként kezelik, és nem örülnek, ha bárki kiemeli kapcsolatuknak ezt az aspektusát – azt szeretnék, ha a szertartás során csak kettejük kapcsolatáról, elköteleződéséről esne szó. Tájékozódjunk erről, mielőtt a beszédben a melegek jogait említenénk!

Adatvédelem, nyilvánosság

Vannak olyan párok, akik a következményektől tartva nem kívánják nevüket nyilvánosságra hozni. Ha van nyilvános hirdetőfal a házasságkötésekről, bejegyzett élettársi kapcsolatokról, egyeztessünk a párral, mielőtt kitesszük a nevüket!

Biztonsági intézkedések

Az első időszakban elképzelhető, hogy homofób ellentüntetők zavarják meg a bejegyzett élettársi kapcsolat megkötését. Érdeemes a biztonsági szolgálatot erre előre felkészíteni.

Hátrányos megkülönböztetés

Ha tudomásunkra jut, hogy valamely anyakönyvvezető, munkatárs vagy szolgáltató elutasította a pár kiszolgálását vagy az emberi méltóságot sértő módon viszonyult hozzájuk, hívjuk fel az érintettek figyelmét, hogy lehetőségük van jogi útra terelni az ügyet! Az Egyenlő Bánásmód Hatóság honlapja a <http://egyenlobanasmod.hu> címen érhető el.

Kihez fordulhatok?

Amennyiben további kérdése merülne fel a meleg és leszbikus emberekkel kapcsolatban, vagy tanácsra lenne szüksége a köszöntő szövegével vagy a szertartás más részével kapcsolatban, forduljon bizalommal az alábbi civil szervezetekhez:

Háttér Társaság a Melegekért

Magyarország legrégebbi jelenleg is működő melegszerkezete, 2001 óta működteti az „Alapítsunk családot!” programot, melynek keretében élettársi szerződések kötésében segítik az azonos nemű párokat.

E-mail: hatter@hatter.hu

Telefon: (1) 238-0046

Internet: www.hatter.hu

Labrisz Leszbikus Egyesület

Magyarország első és azóta is egyetlen lesbikus egyesülete.

E-mail: labrisz@labrisz.hu

Telefon: (21) 252-3566

Internet: www.labrisz.hu

Inter Alia Alapítvány

A nemi és a szexuális irányultság szerinti hátrányos megkülönböztetés ellen küzdő alapítvány, amely gyermeket nevelő meleg és lesbikus szülőket összefogó csoportot működtet.

E-mail: info@interalia.org.hu

Telefon: (70) 236-8455

Internet: www.interalia.org.hu

Magyar LMBT Szövetség

A magyarországi meleg, lesbikus, biszexuális és transznemű egyesületeket összefogó ernyőszervezet.

E-mail: info@lmbtszovetseg.hu

Telefon: (70) 551-2346

Internet: www.lmbtszovetseg.hu

**MELEG ÉS LESZBIKUS PÁROK BEJEGYZETT ÉLETTÁRSI KAPCSOLATA
ÚTMUTATÓ ANYAKÖNYVVEZETŐK RÉSZÉRE**

Kiadja a Háttér Társaság a Melegekért és a Magyar LMBT Szövetség, 2009. június.

További példányok megrendelhetők a Háttér Társaság a Melegekért címén

Tel.: (1) 238-0046 Fax: (1) 329-2670 Email: hatter@hatter.hu

 Háttér Társaság
a Melegekért

**magyar lmbt
szövetség**